

Terapi og subkultur

(Buddhisme er humanisme)

*Som sædvanlig er verden af lave, men for nylig,
d. v. s. indenfor de sidste 3 - 6000 år, er den blevet helt gal.
Her er den korte verdenshistorie. Den handler om følelser.*

Denne artikel er ikke en instruktion i praktisk buddhisme, men mine egne refleksioner over mennesker i fælles samfund, skønt helt alene med deres egen ånd eller sind, uden rigtig at føle sig i et med hverken samfundet eller sit eget sinds bevægelser. Artiklen er **en opfordring til fred med alt og alle** på den rigtige og fattede måde, hvor der både er følelse, rummelighed, fornuft, samfunds-sind, retfærdighed, visdom og frihed. Det kan synes en kende naivt, men i virkeligheden er det den eneste løsning for det enkelte menneske i den moderne tidsalder, når man forstår, at alle er fanget af karma og tidsånden. I den historiske udvikling har mennesker ganske gradvist fjernet sig fra deres oprindelige miljø. Vores planet så meget anderledes ud for 6000 år siden. Ikke alene var her meget færre mennesker, meget større skove og mange flere dyr. Vore forfædres følelser rakte ud over alt og alle og blev besvaret, men så indtraf civilisationen og indførte penge, verdenshandel, diktatur og individualisme. Det har medført, at vore forfædres følelser gradvist blev indskrænkede, og det er vores arv i dag.

Penge er **den virkelige verdens-religion**, som efterhånden er blevet spredt over hele Jorden. **Penge** er først og fremmest en mental tillid eller tro **uden noget stoffligt grundlag**. Penge **er blot en dokumenteret idé**, men med et omfattende præsteskab og flere økonomiske teorier bag sig. **Penge er magt**. Denne tro på Mammon har næsten ødelagt alle stamme-samfund i hele verden. **Krig er magt**. Utallige krige har bevirket de nuværende stats dannelser. Krig skyldes ikke, at planeten Jorden er for lille, men at her bor for mange mennesker. Sådan har det været længe. For meget længe siden var der næsten aldrig krig og ingen penge. Oldtidens lærde kaldte den tid for **Guldalderen** og slet ikke for Stenalderen. Den varede også meget meget længe, før Jorden faktisk

blev overbefolket for første gang. Fra Guldalderen til i dag er ikke særligt længe i sammenligning med den menneskeheds samlede historie. Hvad vedkommer det så os i det 21. århundrede? Jo, der er et hul i hjertet hos os alle, fordi Guldalderen forsvandt.

1 Folk og stamme

Der var engang, hvor folk levede i grupper på måske hundrede individer, som tilhørte en stamme på måske tusinde mennesker. *De var alle i familie med hinanden.* Det er den type samfund, som vi biologisk og mentalt eller psykisk er gearret til. I en million år levede vores forfædre på den måde. Sådan er det ikke mere. I det moderne samfund er stamme-tilhøret erstattet med forskellige forsikringer og en stor mængde individualisme, i reglen omgærdet med en kernefamilie. Staten har fået monopol på vold og magtanvendelse og sikrer os til gengæld mod kriminalitet og krig (*når vi er heldige*). Lovgivning, fagforeninger og private forsikringer tager vare på individuel sikring i vore dage. Det er meget abstrakt i forhold til fortidens stamme-baserede sikring, som var direkte nabo-solidaritet og familie-loyalitet baseret på oldgammel sædvane, slægtskab og fornemmelse. I fortiden var det vores følelser for hinanden, som sikrede sammenhængen i stammen. Dengang var samfundet lille: det var blot stammen. Udenfor stammen var alt og alle lovløst, vildt og fremmed. Vi er i dag ofre for dette historiske bytte af fælles hjerte med forsikrings-selskaber og statsmagt. Lad dig ikke forblænde af, at ombygningen var gradvis og tog lang tid. Det kaldes civilisation. Den moderne forsikring dækker ofte bedre end stammernes sammenhold, men krig og penge har kostet samfundets sjæl, hvilket er meget mere end samfunds-sind. Vi kender ikke vores tab, for vi har aldrig oplevet en sådant stamme-sjæl, som vores forfædre havde som en selvfølgelighed ved Vikingetidens begyndelse. Imidlertid har vi (*næsten*) alle et socialt instinkt, som bygger på empati og medfølelse, kærlighed og deltagelse, som dårligt kan udfolde sig ordentligt i det moderne samfund.

(I denne sammenhæng er det måske også værd at huske på, at de fleste af os ikke ville bryde os om at leve i et af fortidens stamme-samfund. Vi ville føle os meget klemt som selvstændige individer.)

Fælles hjerte

Derfor er der en længsel hos os alle, efter stort fællesskab baseret på følelser. *(Et nært fællesskab, som fysisk omgiver os; der er næsten ingen fremmede og dem, der er, bor i den næste dal bag storskoven.)* Nogle finder fællesskab i familie og venner følelsesmæssigt mættende, men de fleste vil mærke længslen alligevel. Nogle gange fordi miljøet virker kvælende, andre gange fordi man ikke når det magiske tal på 1000 individer for sin indlevelse. Uanset om man når det magiske tal eller ej, kan

man ikke komme bort fra, at det netværk, man måtte indgå i, ikke udgør den enkeltes sikkerhed i den moderne tid. Staten og forskellige forsikringer sørger for det meste beskyttelse. Netværket er derfor ikke ansvarlig på samme altomfattende måde, som stammen var i fortiden. ***Det har ændret vores følelsesliv radikalt, at vi ikke længere er i direkte familie med vores medborgere, sådan som vores forfædre på Kong Harald Hildetands tid var.*** Det kan man så glæde sig over eller begræde, men den vigtigste forskel på oprindelige folk og moderne mennesker er **det fælles hjerte**. Man er født med det fælles hjerte eller også kender man meget lidt til det. Det moderne menneske finder det måske i sin familie, men kun måske. Bliver man til den store menneskeven, som omfavner alle levende væsner, som besidder sanser og følelser, med kærlighed og medfølelse, så er det, fordi det er så nemt for din egen evne til fælles hjerte, når det ikke længere er forankret i en stamme. (Læs artiklen: *Det Lyse Sind*.) Det er derimod ikke alle, som ønsker omfavnelser eller oplever deres eget følelsesliv på den måde, men religiøse mennesker bevæges af fornemmelser for fælles hjerte og danner i reglen fællesskaber med en fælles selvforståelse, som er forankret i oplevelsen af et fælles hjerte og sindelag. Det er en social størrelse, som har samme kendetegn som et stamme-tilhør, men som har begrænset ansvar i forhold til en ægte stamme. Så det religiøse samfund er ikke helt det samme som at være med i en stamme, og skønt det ligner, kan det aldrig virkeliggøre det fælles hjerte. Der er altid en større social virkelighed udenfor.

Stamme-tilhørs-forholdet er erstattet med et helt folk, som oprindeligt var et stamme-forbund. Efterhånden har alle de forbundne stammer blandet sig med hinanden og mistet deres oprindelige hjemstavn, den oprindelige sædvane er væk sammen med det oprindelige slægtskab, som er blevet lidt abstrakt, indtil man møder en franskmænd. Hvem, der er os, og hvem, der er de andre, er ikke længere klart *følelses-mæssigt* defineret af et stamme-tilhør. Vores samfunds-klassebevidsthed eller social-gruppe-medlemskab er slet ikke det samme som at være individ i en stamme. På mange måder er vi overladt til os selv. Det er måske slet ikke så ringe, men vores hjerte har ikke nået at omstille sig, og samtiden opleves ofte som følelses-mæssig fattig, fordi individualismen også betyder retten til at ignorere andre, hvilket selvfølgelig ofte medfører, at man selv bliver ignoreret. I fortidens stamme-samfund var det OK at være hensynsløs overfor andre stammer. I nutidens individualiserede samfund er fællesskabet ofte hensynsløs overfor sine egne medlemmer, når de er for meget på tværs. De oprindelige stammers slægtsbånd er forsvundet i Kongeriget Danmark, og danskerne er blevet en broget og sammensat befolkning af individualiserede mennesker med et forhold til Staten som en service, forpligtelse og forsikring. *Det fælles hjerte* lyder så kommunistisk, men er blot *et medfødt instinkt*. Vores civilisation mangler fælles hjerte, skønt alle mennesker er i stand til det og længes efter det, eller burde længes.

2 Subkultur

Der er mange grunde til stamme-samfundenes undergang. Samfundsudviklingen med diverse statsdannelse, pengeøkonomi og verdenshandel er den store stamme-opbryder, og trangen til at bryde forstokkede normer ændrer sædvanen efterhånden. De helt store stamme-dræbere er urbaniseringen, individualismen, liberalismen og (paradoksalt nok) humanismen. De moderne totalitære ideologier kan opfattes som et forsøg på at retablere et stamme-fællesskab for masserne. Det er den fascistiske illusion. Det kan ikke lade sig gøre for så store fællesskaber, som vi lever i nu. Stamme-mennesket er gearret til følelses-samfund med 1000 andre, ikke ret mange flere. Kun fodbold og rock-koncerter synes at give noget i dag, men kun for en kort stund.

Det individualiserede moderne menneske egner sig ikke længere til stamme-fællesskab, men længes alligevel efter det.

Det er derfor nærliggende at søge et ægte stamme-tilhør i en eller anden bande, subkultur eller kult. Problemet er, at subkulturer aldrig kan skaffe det ønskede resultat, for der er altid en større social virkelighed udenfor subkulturen. Uanset hvad subkulturen finder på, vil vi altid føle længsel efter stort fællesskab, når vi kommer hjem til os selv. Hvis man vil være et ægte stamme-menneske, skal man fødes ind i stammen. Hvis man er et moderne menneske, vil man altid føle længslen efter fælles hjerte, simpelthen fordi det mangler i al civilisation, skønt næsten alle mennesker har evnen til det og ønsket om det. Det første menneskelige offer ved al civilisation er det fælles hjerte og tillid til samfundet. Derfor bruger alle magthavere i alle civiliserede tider *tvang* for at få samfundet til at fungere. Uden stamme-samfundets gensidige tillid til hinanden og stærke sædvane, søger mange sandheden om livet nye steder og befinder sig derfor åbne også for et hav af løgne, som er skabt med henblik på udbytning af de godtroende og magtmisbrug af de svage og dårligt informerede folk. De gode græder, og de onde ler. Når sandheden bliver til institution, bliver den også til en institutionaliseret løgn, som hæger om institutionens overlevelse og konsolidering, mens sandheden som sådan blot er et gode, et banner og ikon. *Sandhed, frihed og broderskab* er ikke en fagforening. Solidaritet og retfærdighed er naturlige instinkter (*samskaras*). Der er ikke fælles hjerte i institutioner, kun i mennesker.

Det er i korthed det moderne menneskes generelle terapi-trang. Der kan være mange andre grunde til at søge terapi med helt andre problemstillinger, men netop fællesskabs-længslen og manglen på emotionel ansvarlighed i det faktiske moderne fællesskab, tilfører ekstra besvær til ens eget oplysnings-arbejde. Vi er omgivet af falskhed (for eksempel af reklamer, propaganda og spindoktorer), vi har et uroligt hjerte og vil måske gerne konformere til en "stamme-norm", hvis vi kan stole på "stammen",

og den giver både selskab, solidaritet og genklang af følelser. En subkultur kan relativt nemt udfylde dette tomrum, og i stedet for at opdage vores eget sinds Buddha-natur, vil vi blot opføre os ligesom de andre. På den måde kan man være med til noget, men man kommer selvfølgelig ingen vegne med oplysnings-arbejdet. Subkulturen vil give os skyklapper på og adskille os fra resten af samfundet. Den fælles selvforståelse udelukker nemt dem, som ikke er med på vognen. Den slags fælder ligger faktisk gemt i enhver specialisering i samfundet og ligger til grund, ikke blot for subkulturer og kulte, men også for kaste, stand, samfundsklasse, fag og kultur. Samt i mange civilisationers klaner og storfamilier. Historien om tårnet i Babylon fortæller civilisationens udvikling af subkulturer, som ikke længere forstår hinanden. Det er dårlig karma, som ender med at alle går fra hinanden. Der er for meget løgn og latin i Babylon.

3 Individuation

I stedet må man søge svar på individualismen i sit eget sind og livsførelse. Individualisme er ikke det samme som *individuation*, som betyder at blive til et **ægte og frit menneske**. Fri for falskhed og fri fra at blive domineret. *Carl Georg Jung* har skrevet om individuation i psykoanalysen og om *det ubevidste's* domineranter eller arketyper (*en type samskaras, læs artiklen: De 5 skandha'er*), som på forunderlig vis formår at dominere sindet. Der er ingen vej udenom: du må være dig selv. I den grad, som du ikke er det, må du finde dig selv. Du må frigøre dig fra din opdragelses guder og djævle og udvikle de menneskelige evner og kvaliteter, som du hidtil har unkladt, men som hører med til et ægte liv uden selvbedrag og indbildning. Du bør vænne sig til din egen længsel efter fællesskab, undersøge den og genkende roden til denne længsel, nemlig kærligheden, som du selv bærer på som enormt potentiale.

Det slumrende kærligheds-væsen længes efter selskab, selvom man aldrig har levet i en stamme, eller netop derfor. Kærligheden udtrykker den medfødte evne, som mennesker har, til fælles hjerte, medfølelse, indlevelse, deltagelse, selv-overskridelse og gavn for andre. *Man kan godt være et kærligt menneske uden at være medlem af en subkultur.* Kærlighed fungerer bedst, når den ikke pakkes ind.

For det moderne menneske er spørgsmålet, om man kan være kærlig på en intelligent måde i det offentlige rum, i arbejds-fællesskaber og generelt i samfundet som sådan, uden at være modtagelig eller offer for **ondskab**. Kan man rende rundt i verden med et åbent sind, omgivet af mennesker, som søger at tjene penge eller få magt ved en hvilken som helst aktivitet, uden at det går galt? Nej, selvfølgelig ikke. Derfor sagde min mester *Lama Gendjyn Rinpotje*, at *Bodhisatva'er (helgener) begår flere fejl end andre mennesker, men de har evnen til øjeblikkeligt at rette deres fejl*. De fleste kan kun være kærlige indenfor familiens rammer, i venskaber, erotiske sidespring og i krigens kammeratskab. Det er meget svært at udvide kærlighed og medfølelse til fremmede på grund af sine egne identifikationer og tilknytninger, og fordi man jo ikke kan vide, om man kan stole på andre, som man ikke kender i forvejen. Der skal være en meget kraftig fælles interesse for at man gør det. Når kun den enkelte har en sådan interesse ud fra åndelige motiver, bliver det nemt til situationen med at kaste guld-korn for svin. Det var så meget nemmere i stamme-samfundet, hvor alle kendte hinanden, og der ingen fremmede var. Kærligheden klarer sig ikke uden forståelse.

De buddhistiske samfund i Danmark kan med god grund opfattes som subkulturer og kulte, fordi det er grupper af mennesker, som jo må definere overfor hinanden, hvordan man omgås socialt indenfor dette specielle interesse-område, for at kunne danne forening. Det er virkelig op til en selv at gøre sit engagement i Buddha, Dharma og Sangha (læs artiklen: *Om Tilflugt*) til et individuelt oplysnings-arbejde (*det vil alligevel involvere alle de andre mennesker og dyr*). I ens omgang med andre mennesker i de buddhistiske samfund, bør man lægge hovedvægten på **etik**. Man undgår ikke fænomenet subkultur. Genkend det, når du ser det og drag videre i dit liv. Der er meget, som skal overstås. *Støt de gode foreninger, men pas på din egen integritet*.

4 Spiritual bypassing

Buddha designede *Mahayana* (det Store Fartøj til befrielsen), så ens tilknytninger og identifikationer ville fremprovokeres og derfor være nemmere at få øje på og opgive. Sæt andre før dig selv, så kan du virkelig mærke din egen tilknytning til din idé om dig selv. Men hvis du er opdraget som en slave og har lært at stå til tjeneste for din familie og i øvrigt ikke være i vejen, så vil Buddhas instruktion blive taget som en bekræftelse af, hvad du allerede gør. Det kaldes på moderne dansk for **spiritual bypassing** (åndelig bortforklaring). Instruktionen vil ikke virke

befriende, fordi man trænger til terapi. Mahayana er til lidenskabelige menneskers store ego'er.

Religion er i det hele taget meget velegnet som undskyldning for alt muligt. Man kan for eksempel synes, at Dharma'en er så fantastisk, at alle skal høre om den. Derfor flytter man ind i et Dharma-center og bruger al sin tid på at informere andre, arbejde på centeret etc. - og får ikke selv lejlighed til at studere, meditere og efterforske sit eget sind i nævneværdig grad. Det er det typiske *missionær-syndrom*. I sin iver efter at hjælpe andre, forsømmer man sin egen udvikling. Det mest almindelige fejltrin for religiøse mennesker er dog generelt, at søge sine egne fordomme bekræftet i religionen. Det er meget svært at designe et religiøst system, så den slags undgås. I Dharma'en tjener *mesterlæren* i høj grad som værn mod *spiritual bypassing*. Carl Georg Jung har også været inde på dette emne. Han skriver et sted, at folk er villige til at gøre hvad som helst for at undgå konfrontation med deres eget ubevidste sjæleliv. De bliver bange for ikke at kunne genkende sig selv og ikke at blive genkendt af andre, hvis nu de skulle gå hen og forandre sig. Vi mennesker er som sociale væsner bange for ikke at blive bekræftet af flokken. Vi vil helst følge en norm. Heldigvis er der en praksis-norm i Dharma'en og Lama'er til at vise den. Praksis-normen er de præcise anvisninger i anskuelse og formel meditation. Hvis folk blot vil følge instruktionerne, træne godt og give Dharma'en den nødvendige tid til at virke i, vil de blive frigjorte fra deres tilknytninger og identifikationer. Fordommene vil fordufte, men kun hvis du tør se tomheden, og det er svært, for der er ikke noget at se - kun at indse. Folk forandrer sig egentlig ikke, men alle udvikler hele tiden deres begreber og vaner. Livskunst er et godt (be-)greb om tingene og et sæt gode vaner.

Bevæger man sig ud ad den ægte åndelige landevej, vil *individuationsprocessen* gå i gang af sig selv. Man vil blive til et **ene**-stående menneske, som ikke domineres af tids-ånden, diverse fælles-skaber og andres fordomme (kort sagt: *en original*). Uden selv-kritik risikerer man, at processen går i stå. Det er der mange eksempler på. Man vil føle sig ret alene, og der vil være en tendens til at skyde skylden for sine egne problemer over på alle dem, som ikke forstår genvordighederne, som man gennemgår ved at vandre ad stien, som også alle fortidens helgener har betrådt. Problemet med den åndelige landevej er jo, at den har **to** retninger, som min mester *Gendjyn Rinpotje* en gang sagde. Det kan både gå fremad og tilbage. Tilbagegang tror de fleste af os, at vi kan klare, men det er ikke en god udviklings-retning at starte, hvad angår karma. Virkelig fremgang er måske også for meget, for hvem kunne egentlig tænke sig at blive til en rigtig helgen og måske en særling? Kan den indre svinhund virkelig bare fordampe og Janteloven afskaffes? Det er bestemt ikke problemfrit, og for nogle er det heller ikke ønskeligt, men vi kan jo ikke blive, hvor vi er. Der kommer hele tiden nye øjeblikke, som ændrer alt, efterhånden som livet og karma folder sig ud og meget ældes og lægges til side.

Mesterlæren sikrer den enlige vandrer, hvis man altså er i lære hos nogen. Det siger næsten sig selv, at for at blive et ægte og frit menneske, må man skaffe sig af med falskhed og afhængighed. Det kan være ret vanskeligt at få øje på, hvad der binder én, og hvor præget man egentlig er af tids-ånden, sin opdragelse, uddannelse, livs-historie og sine medmennesker. Dels efterligner man andre, og optager derved andres vaner og begreber, uden måske at have fuld forståelse for, hvad man har gang i. Dels kan man dårligt undgå tendensen til at tilegne andre sine egne begrænsninger. I den jungianske psykoanalyse kaldes det *introjektion* og *projektion*. I Tantra drager man aktivt disse processer med ind i anskuelsen og træningen for at fremme oplysnings-arbejdet. Det er ikke så underligt. I Tantra benytter man sig af alt. Det helt afgørende er mesterlæren. Man har brug for nogen, som selv har vandret turen igennem, og som kan holde et spejl op, så man kan få øje på problemerne, og som kan vejlede ud fra sin egen personlige erfaring og sit indgående kendskab til transmissionen. Muligvis har man **også** brug for professionel terapeutisk hjælp, hvis der har været for mange katastrofer i livet. *Man er nødt til at kigge på det, hvis man vil være fri for det.*

5 Farvel til stammen

Fortidens stammer var bundne af tradition og ritual for alt. Da Buddha Sakyamuni forlod sit kongerige, var det en sen udgave af det almindelige stamme-samfund, som han lagde bag sig. Hans far blev valgt til konge på tinget, ligesom de gamle danske konger i Vikingetiden. De almindelige stats-dannelser på Buddha Sakyamunis tid var stamme-forbund med fælles krigs-høvding og nogle by-stater på Ganges-sletten. I det meste af Indien var der regnskov. Der var ikke så mange mennesker som i dag. Buddha Sakyamuni blev først rigtigt selvstændig, da han forlod sin stamme. Han formulerede Dharma'en og organiserede Sangha'en til mennesker, som på tilsvarende måde forlader deres stamme. Det er der bare ingen, som gør mere. *Der er ingen stammer at forlade for os danskere.* De fleste af os har allerede forladt vores forældres standarder som følge af individualismen og den hurtigt skiftende tids-ånd.

Et stamme-bestemt menneske, som forlader sin stamme, er eksistentielt på spanden og må på en måde starte forfra emotionelt og socialt - også selvom mennesket forlader stammen for at udføre oplysnings-arbejdet i sit eget liv. I det gamle Indien var der tradition for, hvordan man forlader stammen og lever udenfor i et parallel-samfund af spirituelle tiggere, yogier og asketer. Denne tradition eksisterede allerede før Buddha

Sakyamunis tid. Selvom man levede udenfor samfundet, var man en del af den indiske sociale virkelighed på en respektabel og homogen måde.

I Tibet er der både mange stammer, klostre og byer. Når tibetanere flytter i kloster, er som hovedregel hele familien engageret og fungerer også som sponsorer. Man kan derfor tvivle lidt på kvaliteten af dette arrangement, da disse munke og nonner på en måde ikke forlader deres stamme og familie helt. Der er i hvert fald mange mennesker med et afslappet forhold til oplysnings-arbejdet i klostrene. I det gamle Tibet var en tredjedel af befolkningen ordinerede som munke eller nonner. Det normale for buddhistiske lande er kun omkring 5%! Klostrene bliver dog drevet som i Indiens oldtid med den samme organisation som dengang og med samme formål.

6 Fremmedgjort

Det moderne menneske er på spanden på en lidt anden måde. Ud over den manglende stamme og det manglende parallel-samfund, har det moderne menneske *flere* problemer. For eksempel den **teknologiske indpakning**, som omgiver os næsten overalt og adskiller os fra den natur, der stadig måtte være. Vi omgives også af en **finansiel indpakning**, som var ukendt i fortiden, og som bestemmer mange af vores aktiviteter og tager vores tid. Der er også en hel del **kunstig støj**. Disse fremmedgørelser gør, at det faktisk er sværere at træne i dag, end da Buddha Sakyamuni levede. Både at finde tid til det og få råd til det kan være problematisk. Den professionelle tilgang til oplysnings-arbejdet var dog lige så individuel dengang som nu. Der er det samme at opgive og det samme at virkeliggøre. Der er blot flere slør over Buddha'en i dag og en ny social virkelighed.

Man kan med god ret sige, at det er hele samfundet, som trænger til terapi, og at kuren hedder *socialisme*. Det kan man sige ud fra etiske betragtninger og ud fra Karl Marx' kritik af kapitalismen (**Herom mere længere nede på siden**). Der er flere slags socialisme og ikke kun marxisme. Imidlertid mangler socialismen fuldstændigt den *psykologiske realisme*, som præsenteres her. Karl Marx brugte ganske vist det buddhistiske munkesamfund som eksempel på kommunistisk forening, men Buddhas Lære fattede han ikke. Da religion jo er opium for folket (**i følge Marx**), er socialismen i Asien blevet en af Dharma'ens værste fjender, selvom Dharma'en har alt det, som socialismen mangler. Dalai Lama har været inde på dette emne, da han jo oplevede at regere i Tibet sammen med de kinesiske kommunister og hele det gamle tibetanske magt-apparat før sin flugt i 1959. Socialismens djævel er ikke

socialismen selv, men formynderiet og fanatismen som i reglen ledsager idealismen. Vold og magtkampe er dog ikke nødvendigvis et særkende ved ideologierne, men snarere ved al civilisation. De vilde mennesker er meget civile overfor deres egne. De er kun vilde overfor fremmede.

Maleri af Liang Ka'i, Buddha opgiver sin askese, Tokyo Nationalmuseum.

Den danske socialisme, Social-demokratiet, har gjort det ganske godt indtil videre, uden at undertrykke religion, men den har ikke skabt varige store fællesskaber båret af fælles-sind - og slet ikke fælles hjerte. *Syndikalisterne* er forsvundet, selvom de var de mest progressive. Syndikalisme, socialisme eller kommunisme kræver ikke en revolution for at blive til virkelighed. Man kan gøre som folkene på *Svanholm Gods* og andre steder med fælles ejendom, hvor ejendoms-andele ikke kan

handles eller omsættes som værdipapirer. I stedet kan værdien af andelene udbetales som pensions-rater, hvilket både sikrer foretagendets kapital-behov og deltagernes andele, således som de har gjort hos *Mont Dragon* i Spanien. Nye ejerskabs-former behøver ikke en politisk revolution med efterfølgende blodbad og alt for store muligheder for totalitært magtmisbrug. De sikres faktisk bedst ved en langsom evolution. Forskellige former for kollektiv ejendom af jord og produktionsmidler er ikke nogen dårlig idé, men stamme-samfundet kommer ikke tilbage, hvis den nuværende historie-udvikling fortsætter. I vore dage må vi forvente et moderne fællesskabs-sind af sådanne foretagender, hvor der er et større virke-rum for den enkelte end i det gamle stamme-samfund.

I en *buddhistisk* forstand må man også forlade et sådant moderne fællesskab for at udføre det åndelige arbejde på en *professionel* måde, og det vil blive meget nemmere i et samfund, som er virkeligt demokratisk progressivt, socialt ansvarligt og miljø-regulerende. Der bliver brug for klostre, akademiske institutter, refugier og retreat-centre, hvor folk kan leve i kortere eller længere tid ad gangen, hvad enten de bliver ordinerede som munke og nonner eller ej. Der bliver også brug for sponsorater, legater og fonde. Der er ikke ret meget af slagsen lige nu.

Som om alle disse problemer ikke er nok, har den globale aktieselskabs- og andels-selskabs-kultur skabt uansvarlige juridiske persona'er med magt til at ødelægge alle folkeslags sociale liv og miljø, fordi selskaberne som selvstændige juridiske personer er som rigtige djævle uden moral og samvittighed, med mindre der findes ansvarlig-gørende lovgivning og regerings-indgreb, som selskaberne er tvunget til at underkaste sig. Det samme gælder de moderne såkaldte kapital-fonde. I reglen modsætter disse selskaber sig sådan lovgivning i så vid udstrækning som muligt. Selskabernes formål er udelukkende at skabe overskud til ejer-kredsen og konsolidere sig selv. Moral og samvittighed er for selskaberne blot forretnings-parametre, som muligvis vil påvirke rentabiliteten. Ejer-kredsen er ikke selv retsligt ansvarlig for selskabernes gøren og laden. Da selskabs-formerne ikke er menneskelige (*de har ikke et følelses-liv*), skønt de er menneske-skabte, virker de ikke som mennesker. Logisk må de derfor være **u**menneskelige. I gamle dage kaldtes disse djævle for *Molok (fremmedgørelse)* og *Mammon (pengeguden)*, en menneskelig forvirring og grådighed, som forfører hjertet, gør folk falske, og får dem til at droppe det hjerte-bestemte samfunds-sind, som er deres sidste rest af stamme-identitet. Hvis folk er nødt til det, vil de dog i reglen overholde samfundets love.

Folkene, som arbejder for selskaberne fra ledelsen til fabrikgulvet, kan være gode og ansvarlige i enhver almindelig betydning, men det vil ikke ændre væsentligt på selskabernes profit-søgning, ødelæggelser og forurening, skønt det kan give selskaberne et forførende menneskeligt ansigt. Da virksomheden ikke handler om *moral* for selskaberne, kommer denne *karma-forglemmelse* til at spille en stor rolle for alle de mennesker, som arbejder for selskaberne, hvad enten de reagerer rigtigt eller forkert som medmennesker og vidner. Det er ikke nemt for os mennesker at leve anstændigt på planeten, når vi både skal bøde for selskabernes forurening

og ødelæggelser og samtidigt være ansatte lønmodtagere i de selv samme selskaber, skønt gode mennesker kan (heldigvis) moderere skaderne.

Kapitalismen har bevirket de fleste kendte økonomiske teorier, som helt gennemført ser bort fra moral. F. eks. er ordet *grådighed* ikke at finde noget steds i de økonomiske teorier. Grådighed er et *non-word* i økonomisk tænkning. Kapitalismen anser finansiell egen-interesse for en god ting, så idéen om *for megen* egen-interesse giver ikke mening i almindelig økonomisk tænkning. Det har fået psykologen Kenneth Lux, som senere i sit liv også blev økonom til at skrive bogen: *Adam Smith's Mistake, How a Moral Philosopher invented Economics and ended Morality* (Shambhala Publications - ISBN 0-87773-593-X - udgivet 1990).

På blot lidt længere sigt vil aktie- og andels-selskabs-kulturen undergrave demokratiet, hvis Jordens folk ikke opfinder nye sociale organisationsformer for produktion, profit, ejerskab og samfunds-moral. Desuden må verdens folk kræve økologisk planetarisk moral, som kan regulere verdenshandel og produktion efter vugge-til-vugge principperne (*cradle to cradle*) og forureningsfri transport. Selskabernes magt er blevet for stor, og fordi de konsoliderer sig, vil deres magt øges, men vækst-økonomien kan som bekendt ikke fortsætte. Vi er nødt til at undgå tømningen af Jorden for materielle ressourcer. International valuta-spekulation kan ødelægge hele national-økonomier, hvilket er yderst uetisk. Der er også alt for mange mennesker på Jorden. Der findes stadig slaveri rundt omkring. En milliard mennesker i verden sulter. Planeten kan kun tåle en vis forurening, udplyndring og opdyrkning og har sandsynligvis allerede lidt for meget overlast. Arbejdstagere, skatteydere og forbrugere er de selvsamme mennesker, så vi kan da håbe på øget politisk bevidsthed og rigtig indsats. Den gamle græske filosof Platon så dog ingen udvej på denne problematik. Han mente, at ønsket om luksus ville få staterne til at udplyndre nabostater, således som det diskuteres i dialogen *Staten*. Afrika kunne tyde på, at han har ret.

Kapitalismens generelle moralske, økologiske og miljø-mæssige krise er demokratiets krise. *Adam Smith*, den teoretiske kapitalismes grundlægger, var professor i morallære. Hans anbefaling af kapitalismen var ledsaget af en formaning om samfundets nødvendige regulering af markedet. I dag ved vi, at det ikke er nok. *Miljøet i enhver forstand kræver også regulering*. Den nuværende politiske organisering synes helt utilstrækkelig for at leve op til problemerne. I vore dage er problemerne globale, men der er ingen demokratiske institutioner med globalt omfang. Faktisk er demokratierne stadig i mindretal blandt verdens nationer. De fleste mennesker kan også se langt efter en rets-stat. Den store konfrontation i nutiden er mellem demokrati og kapitalisme. Kapitalismen synes at have den stærke hånd i denne duel, i hvert fald så længe der er

olie nok. Globaliseringen inviterer til globalt imperium, men hvem skal Imperiet tilhøre? Den nye kejser kunne blive et aktieselskab. Det mærkelige er, at de kristne kirker ikke reagerer mod kapitalismen som noget umoralsk. (Dog har Pave Benedikt den 16. udgivet en bog, *Jesus af Nazareth hvor kapitalismen kritiseres.*) Det er også mærkeligt, at demokratiet som sådan ikke ser kapitalismen som noget udemokratisk, hvilket ellers er ret åbenbart. Kun andels-haverne har stemmeret i selskaberne.

I denne situation føler mange afmagt og skuffelse. Det er bestemt heller ikke nemt, og skønt noget bør ske, er det ikke indlysende, hvad den enkelte bør foretage sig i den anledning. Man kan påstå, at lige siden det oprindelige stamme-samfund har djævelskab i forskellige afskygninger regeret på Jorden. Diktatur, oligarki, kleptokrati, plutokrati og nepotisme har været de fremherskende politiske systemer, som alle har været enige om at udplyndre planeten. Det er faktisk sjældent i civilisationernes historie, at retfærdigheden hersker, skønt alle folk altid længes efter netop det. Sådan er det også i dag. *Vi har love for alt, men ingen retfærdighed.* Jura handler ikke om retfærdighed, men om lovenes betydning, retspraksis og den almindelige rets-tilstand. Det er det første, man lærer som jura-student. I de gamle love opfordres lovgiverne til at lave gode og retfærdige love, men landets lov er resultatet af magtkampe, som alt for ofte ikke har med godhed og retfærdighed at gøre. I gamle dage var lovene få, men generelle. Nu drukner sagerne i detaljer og procedurer. I mellemtiden hensynger planeten i forgiftning og gradvis nedbrydes biosfæren. Mange livsformer er allerede helt og aldeles forsvundet, fordi deres miljø er ødelagt. Flere kommer til hver dag. *This is no technological breakdown. This is the road to Hell.* (Chris Rhea).

Her og nu har næsten alle brug for terapi, for at kunne finde sig selv som moderne sociale mennesker i løse og sjældent dybe fællesskaber. Det er faktisk vores ægte menneskelighed, som er truet i dag, ligesom mange vilde dyrs livsformer. Det falske menneske kan ende med at blive tidens norm. En negativ tom skal uden medfølelse eller empati, men med det helt rigtige *look*. En maske, som ligner et socialt menneske. Du risikerer at blive til en zombie i stedet for et *dejligt og frit menneske*.

Det er åbenbart, at den moderne situation kræver politisk handling og stærkere fællesskab, men hvordan og hvorledes er på ingen måde indlysende. De magtsyge gribbe står i kø for at forføre masserne. Spørgsmålet er i høj grad også, hvor længe væksten af produktions- og penge-værdier kan fortsætte, hvilket jo er nødvendigt for de nuværende samfunds-systemer, hvis de skal fortsætte. Det store mantra er *vækst*. Den naturlige tendens vil jo være at søge en økologisk balance, men fri os fra zombier, hyklere og stivsind, og giv os billig, rigelig og ren elektrisk strøm, som tappes direkte fra miljøernes egne kredsløb. Demokrati sikrer ikke den bedste styring, men gør det relativt nemt at skaffe sig af med de dårlige regeringer. Gode og retfærdige love er altid en mulighed. Den enkeltes karma spiller unægtelig også ind.

7 Terapi og ånd

Dharma'en er både for bønder og byboere, men den moderne situation, som ovenfor beskrevet, kendes ikke i Buddhas instruktioner, som synes at forudsætte et stamme-menneske eller stor-familie-medlem som lærling, fordi det var det almindelige på Buddha Sakyamani's tid. Terapi står derfor ikke nødvendigvis i modsætning til oplysnings-arbejdet. Uheldigvis er mange terapeuter imod oplysnings-arbejdet ud fra en idé om, at religion modvirker terapi. Det samme tænker mange buddhister, dog ikke om Dharma'en, men om terapi, hvilket er tilsvarende uheldigt. Nogle folk tror, at oplysnings-arbejdet *er* en slags terapi, så det har man derfor ikke brug for. Så nemt slipper vi desværre ikke. Måske kan det ses som en fordel, at det er en dansker, som starter på oplysnings-arbejdet. Så mangler man bare at blive *et ægte og helt menneske*, for at projektet skal lykkes. *Acceptér dig selv* - også din egen negativitet, ellers har du ingen chance for at slippe af med den. *Acceptér dig selv* - også din egen evne til indlevelse, deltagelse, kærlighed og medfølelse, ellers har du ingen chance for selv-overskridelse og ægte forening med andre. Du kan overstå alle problemer undtagen egentlige handicap, men dem kan du lære at leve med, når du *accepterer* dem. *Acceptér*, at verden er noget lort, og *forstå*, at livet er vidunderligt og fantastisk i al sin uskyld. Der findes ikke et dårligt menneske-liv, som ikke kan opnå befrielse, men der er mærkelige hæmmede livsformer, begrænsede bevidstheder og masser af dårlig karma. Det vidunderlige og fantastiske ved livet kan synes at forsvinde, når børn bliver voksne, men disse værdier ændrer sig egentlig ikke, vi ser blot bort fra dem, mens vi vokser fast i karma, følger karmas dunkle mål og opnår udsigt til blot endnu mere karma.

Man er naturligvis selv ansvarlig for sin terapi. Selv om man kun er lettere ramt af moderniteten, ligger der en udfordring her. Med mindre du er født ind i en stamme, bliver du nødt til at gen-opdage dine medmennesker og dig selv som sociale deltagere i hverdagslivet og som lidenskabelige mennesker i en meget vanskelig historisk periode. Du må give både dig selv og hele verden en hånd og sige: *jeg slutter fred med alt og alle. Krigen er slut. Verden er noget lort, så det er ikke underligt, at den er fuld af røvhuller, men livet er vidunderligt og kostbart. Jeg vil både være mig selv og være social. Jeg vil overstå ondskab og hensynsløshed, lægge det bag mig og alene herved inspirere andre og hjælpe til et sundt og ligeværdigt fællesskab.*

De politiske og økologiske problemer må håndteres kollektivt, men det er ikke ligetil. ***Mulighederne for manipulation er enorme.*** Næsten ethvert politisk projekt, inklusive det nuværende, må mislykkes på grund af snæversyn, lobbyisme og national-økonomisk nødvendighed. Vejen til Helvede er brolagt med gode hensigter. Selvom det er muligt at redde verden, synes den ikke at være særligt interesseret i det, eller også har folk hverken råd eller tid til det.

8 Hellige mennesker

Hvis et individ blev en helgen i fortidens stamme-samfund, ville hele fællesskabet - inklusive helgenen - føle sig velsignet. De hellige mennesker i den moderne kultur har det ikke nemt. De bliver ikke opfattet som en social ressource af det danske samfund.

(Hermed mener jeg ikke religiøse mennesker. Det religiøse menneske er et kompromis mellem ideal og kultur. Jeg mener rigtige helgener, som inkarnerer det hellige, og som dermed er blevet til tilstedeværelse af det hellige i livet for andre. (Hellighed måles efter en 10 grads skala i Dharma'en. De 10 bhumi'er.) Beklageligvis er der ganske få af dem i Danmark.)

Den tibetanske helgen-tradition klarer sig indtil videre, bl. a. fordi de har så mange helgener, såkaldte bevidst genfødte Lama'er (sanskrit: *Bodhisatva*; tibetansk: *Tulku*) og fordi veludbyggede institutioner med akademiske discipliner, klostre og retreat-centre understøtter dem, som f. eks. *Dhagpo Kagyu Mandala* i Frankrig. På mange måder forstås den tantriske buddhisme måske bedst som en helgen-religion. For den jævne buddhist i Asien er der beskyttelse og velsignelse at hente ved at udvikle de alment menneskelige dyder og stå i forbindelse med i hvert fald én helgen, uanset at man ikke selv har tænkt sig at blive Bodhisatva lige med det samme. For den professionelle Buddha-Dharma-praktikant er målet mere eller mindre selv at blive til en helgen ved at følge instruktionerne fra én, som allerede er blevet til det. Helgener måles på deres intuition, beskyttelse, uselvished, visdom og kraft til velsignelse (De 5 Buddhafamilier).

Du må meget gerne opfatte denne artikel som politisk, en personlig opfattelse og slet ikke et udtryk for, hvad buddhister almindeligvis tænker. Desværre.

Lama Tendrar Olaf Høyer - december 2017..